

KADINA YÖNELİK ŞİDDET: TV DİZİLERİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Sezen Ünlü** - Nazlı Bayram**-Canan Uluyağcı*** - Sevil Uzoğlu Bayçu***

ÖZET

Kitle iletişim araçlarında şiddetin sunumu günümüzde tartışılan konulardan birisidir. Medyada şiddet içeren haber olaylarına her gün rastlamak olanaklıdır. Bunlar gözle görülür, örtük olmayan şiddet olaylarıdır. Bunun yanı sıra bir de izleyicilerin farkında olmadığı, örtük olarak sunulan şiddet vardır. Özellikle reklamlardan dizilere kadar birçok yayında kadına yönelik şiddet örtük olarak sunulmaktadır. Böylece şiddet sıradanlaştırılmakta ve kadına yönelik şiddet normal bir davranış olarak sunulmaktadır. Bu çalışmada da Türkiye’de ulusal kanallarda yayınlanan ve izlenme oranları yüksek dizilerde kadına yönelik şiddetin nasıl gündeme geldiği araştırılmıştır. Çünkü araştırmalar dizilerin en yaygın olarak tüketilen popüler kurmaca ürünler olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla izleyicilerin bu dizilerdeki karakterlerle özdeşleşmeleri ve onlar arasında rol modeller bulmaları dizileri daha da önemli kılmaktadır. Yapılan araştırmada da şiddetin dizilerde nasıl gündeme geldiğini tartışabilmek için içerik çözümlemesi yöntemi ile seçilen dizilerdeki sahneler çözümlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Şiddet, kadına yönelik şiddet, TV dizileri, kadın.

A RESEARCH ON VIOLENCE AGAINST WOMEN ON TV SERIALS

ABSTRACT

The presentation of violence in mass media has currently been one of the controversial topics. It’s quite probable to come across some news events involving violence in media every day. These are visible occurrences of violence which are not implicit. Furthermore, there is also the violence presented implicitly of which the audience is not aware. Violence against women is presented implicitly in many broadcasts including especially the commercials and serials. Thus, violence is turned into something commonplace and violence against women is presented as a normal treatment. This research deals with how violence against women has come up in the serials broadcasted on national channels with high ratings. Because research findings indicate that serials are the most commonly consumed popular fiction productions. Accordingly, the fact that the viewers tend to identify themselves with the characters in the film and find role models among them makes the serials more noteworthy. In this research, the scenes in the films were analyzed with content analysis method to be able to discuss how violence has come up in serials.

Keywords: Violence, violence against women, TV serials, woman.

GİRİŞ

Biyolojik kökenli bir kavram olan “kadın” ve “erkek” sözcükleri, bireyin cinsiyetini, “kadın-

lık” ve “erkeklik” sözcükleri ise bireyin cinsel kimliğini temsil eden bir kavramdır. Toplum içinde bireylere yaşamlarının başlangıcından itibaren cinsel rol davranışları öğretilmektedir

* Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği Eskişehir Şubesi ortaklığı ile yapılan Avrupa Birliği destekli “**Toplumsal Çalışmalar ile Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Projesi**” kapsamında hazırlanmıştır.

** Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Toplumsal Çalışmalar İle Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Projesi İletişim Danışma Grubu

*** Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Toplumsal Çalışmalar İle Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Projesi İletişim Danışma Grubu

(Özgüven 2001: 229). Buna göre kadınlar ev içinde tanımlanırken erkekler kamusal alan içinde tanımlanmaktadır. Böylece kadın ve erkeğe verilen toplumsal roller farklılık göstermektedir.

Cinsiyet ayrımcılığı önyargılara dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı daha çok iş ve eğitim gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda kişilerarası etkileşimlerde gözlenmekte, gerçek yaşam alanlarında Lott (1987) yaptığı gözlemlerde kadınların nadiren de olsa birlikte oldukları kişilere karşı olumsuz davrandıklarını, ancak erkeklerin erkeklerle karşı nadiren olumsuz olduklarını ama kadınlara karşı daha fazla olumsuz davrandıklarını bulmuştur. Türkiye’de kadınların kadınlara karşı önyargılı oldukları ortaya konmuştur. Dönmez ve Demirel’in yaptıkları bir çalışmada kadınlar ve erkekler için uygun bulunduğu belirlenen 4 meslek alanı belirlenmiş ve bu alanlarda kadın ve erkek yazarlar tarafından yazıldığı söylenen makalelerin üniversite öğrencisi kızlar tarafından değerlendirilmesi istenmiştir. Erkekler için uygun görüldüğü belirlenen meslekler elektrik ve inşaat mühendisliğidir. Kadınlar için uygun görüldüğü belirlenen meslekler ise öğretmenlik ve psikologluktur. Bu dört alanda yazılan birer makale, bir grup deneğe bir kadın tarafından yazıldığı, bir grup deneğe de bir erkek tarafından yazıldığı söylenerek verilmiştir. Sonuç olarak, kız öğrenciler hem erkeklerle uygun görülen meslek alanlarında hem de kadınlara uygun görülen meslek alanlarında yazılan makaleleri erkek imzası taşıyanlarından daha olumlu olarak değerlendirmişleridir. Bu, üniversite öğrencisi kızlarda bile kadınlara ilişkin önyargının bulunduğunu göstermektedir (aktaran Dökmen 2004: 124-125). Bu önyargılar kadın ve erkek dünyasını ayırırken erkeğin daha güçlü olduğunu varsaymaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca ve günümüzde birçok toplumda ve toplumumuzda, erkeklerin düzenleyici, lider, koruyucu, kahraman, mert, savaşçı, yetkili, yiğit, yönetici gibi niteliklerle anılması; kadınlardan daha güçlü ve saygın olarak kabul edilmesi; saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine nedenler ve gerekçeler oluşturmuştur (Köknel 1996: 46). Kuşkusuz burada şiddetin nesnesinin kadın olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kadına yönelik şiddet yalnızca Türkiye’nin değil bütün dünyanın sorunudur. Şiddetin kaynağı eşitsiz güç ilişkileridir. Şiddet, güçlünün güçsüze iradesini kabul ettirme biçimidir. Dolayısıyla aile içinde büyüklerin küçüklere, erkeklerin kadınlara, hiyerarşi içinde üstün astalar ve kadınlara uygulanan şiddet hep aynı şiddettir. Birleşmiş Milletler Dünya İnsan Hakları Konferansı (Viyana, 1993) Kadın Haklarının İnsan Hakları olduğunu kabul etmiş ve kadına yönelik şiddeti “kadınların fiziksel bütünlüğünü, bireysel özgürlüklerini ve temel haklarını tehdit eden” davranışlar olarak tanımlamıştır (aktaran Arın 1998: 201).

Kadın ve erkek karşıtlığı, toplumsal cinsiyete dayalı rollerle öğrenilen evrensel çelişkilerden biridir. Hiyerarşik, geleneksel toplumların anlatılarında bu çelişki üzerine kurulan çatışmalar, temalar, olay dizileri ve dramatik eylemler kurmaca dünyalarla bu rolleri topluma aktarma işlevi görür aynı zamanda. Masallardan dizilere dek bütün popüler anlatılarda toplumsal cinsiyete dayalı düşüncelerin pekiştirildiğini ve onaylandığını görebiliriz. Şiddet ise çelişkileri çözenin bir aracı olarak hem gerçek hayatta hem de anlatılarda varlık gösterir. Elbette bu bir çözüm değildir; ancak, hiyerarşik toplumlarda daha güçlü olan hep şiddete başvurmuştur. Toplumsal cinsiyet rollerinin edilgin, güçsüz, duygusal, ikincil kıldığı kadının şiddete maruz kalması anlatılarda da sık karşılaştığımız bir olgudur.

Şiddet, özellikle kitle iletişim araçlarında şiddetin sunumu günümüzde iletişim araştırmacılarının konuşup tartıştığı konulardan birisidir. Medyada da şiddet sorununu ele alan yayınlara ya da şiddet eylemi içeren haberlere her gün rastlamak olanaklı. Bunlar izleyicinin doğrudan algıladığı, örtük olmayan şiddet olayları. Bir de izleyicinin çok farkında olmadığı örtük bir biçimde şiddeti haklılaştıran ya da doğal bir olgu olarak gösteren programlar var ki bunlar hem izlenme sıklıkları hem de izleyici sayısı açısından televizyon dünyasında oldukça büyük bir yer kaplıyor. Reklamlardan kadın programlarına, yarışmalardan dizilere kadar her tür içerikte şiddete rastlamak olası. Özelde kurmacalar genelde bütün televizyon içeriği şiddeti eleştirirken meşrulaştırma aracına dönüşebilmektedir. Örneğin, televizyon dizilerinde kadının şiddete maruz kalmasının geleneksel kavramlara dayanılarak haklı ve gerekli gösteril-

mesi, haberlerde şiddet mağduru kadınların çaresizliğinin sık sık konu edilmesi şiddetin sıradanlaşması ve kanıksanması sürecinde etkili olabilmektedir. Çünkü, Halloran'a göre televizyon, şiddet ve değişim için gizilgüç değildir, ama yerleşik düzenin gücünü ve yetkisini korumak ve meşrulaştırmak için önemli bir araçtır. Bu açıdan bakılınca televizyon, "şiddet olaylarını, güç oyununun kurallarını göstermeye ve mevcut toplumsal düzeni pekiştirmeye yardımcı en basit ve ucuz dramatik" araçtır (aktaran Büker ve Kıran 1999: 30). Michaud'a göre ise şiddet görüntülerinin doğal, estetik ve olduklarından daha zararsız olarak algılanması, şiddeti neredeyse etkisizmiş gibi gösterir. Böylece birey ve toplum için son derece zararlı olan gerçek şiddet ile görüntüsü arasında görünmeyen bir uçurum açılır. Tüketici- izleyici, şiddetin ne denli tehlikeli bir olgu olduğunu ya artık göremez ya da görmezlikten gelir. Artık büyüğü bozulan şiddet, her türlü davaya hizmet eder (aktaran Büker ve Kıran 1999: 31).

Diziler söz konusu olduğunda, yukarıda da söylediğimiz gibi, kurmaca karakterlerin rol modeli olması ve kurmaca dünyaların gerçeklikten bir kaçış olarak tüketilmesi şiddetin varlığını hafifletmemekte tam tersine eşitlikçi topluma yönelmiş daha büyük bir tehdit kaynağı haline getirmektedir. Batı'nın da belirttiği gibi; "Sadece bizimki gibi televizyon odaklı yaşayan toplumlarda, gerçek hayatla televizyonun fantastik dünyasını birbirine karıştırmış televizyon insanı, ciddi bir yanılsama içinde televizyonun saniyelerle yer değiştiren görüntü bombardımanı arasında şiddeti zararsız – sonuçsuz bir biçim olarak algılama ihtimali çok daha yüksektir" (2007: 18).

Genel olarak bakıldığında kurmacalardaki şiddetin nesnesinin kadınlar olduğunu söyleyebiliriz. Televizyon dizilerinin sözlü ve görsel iletileri kadın ve erkeğe ilişkin toplumsal değerleri yansıtmaktadırlar. Bu dizilerin büyük bir çoğunluğu toplumda varolan erkek ve kadın rollerine ilişkin reçeteler sunmaktadırlar.

1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu başlık altında araştırmanın amacı, yöntemi, evren ve örnekleme ve veri toplama sürecine yer verilecektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de ulusal televizyon kanallarında yayınlanan televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddetin nasıl yer aldığını saptamaya yöneliktir. Bu ana amaç çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularının cevapları aranmıştır:

- Televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddet hangi mekanlarda gerçekleşmektedir?
- Kadına yönelik şiddet türleri nelerdir?
- Şiddet uygulayanın şiddet uygulanana yakınlık derecesi nedir?
- Kadına yönelik şiddet görüntülerinin ekranda yer alma süresi nedir?
- Kadına yönelik şiddetin nedenleri nelerdir?
- Kadına yönelik şiddeti diğer karakterlerin nasıl değerlendirmektedir?
- Kadına yönelik şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadınla yakınlık derecesi nedir?
- Şiddete maruz kalan kadının tepkileri ve şiddet gören kadına getirilen öneriler nelerdir?
- Kadına yönelik şiddet uygulayan karakterler cezalandırılmakta mıdır?

1.2. Yöntem

Ulusal kanallarda yayınlanan televizyon dizilerinde kadına yönelik şiddetin nasıl oluşturulduğuna ve nasıl yansıdığına ilişkin olarak yapılan bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir metnin öğelerinin önceden saptanan kategorilere göre sınıflandırılmasına dayanan bir yöntemdir. Kelimeler, cümlecikler, paragraflar ya da tüm belgeler gibi (Gökçe 1992: 100). İçerik analizinin temel amacı, sayıca fazla olan metin yığnında, araştırma sorusu açısından önem arzeden ortak bilgileri tespit etmek ve değerlendirmektir. Kısaca içerik analizi araştıracağı metinlerin içeriklerinin her yanı ile ve tüm boyutu ile ilgilenmemekte, özellikle ve öncelikli araştırma açısından önemli olduğu varsayılan boyutları üzerine odaklanmaktadır (Gökçe 2006: 21).

1.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ekim 2007 tarihinden Mart 2008 tarihine kadar hafta içi (130 gün) Prime time zaman diliminde en yüksek rating alan diziler (130 dizi) oluşturmaktadır.

Örneklem belirleme sürecinde incelenecek diziler için rating oranları incelenmiştir. Ekim

2007 tarihinden Mart 2008 tarihleri arasında ulusal kanallarda yayınlanan ratingi yüksek olan diziler saptanmıştır. Bu seçilen dizilerden % 10'u tesadüfî olarak seçilmiştir. İncelenen diziler arasında Yaprak Dökümü, Asi, Binbir Gece, Elveda Rumeli, Kara Yılan, Dudaktan Kalbe, Kavak Yelleri yer almaktadır. Aşağıda seçilen dizilerin tarih, bölüm ve rating oranları görülmektedir.

ÖRNEKLEM					
02-JAN-2008	22:18	Show	Dudaktan Kalbe	6,4	18. bölüm
26-NOV-2007	20:03	ATV	Kara Yılan	8,5	2. bölüm
18-JAN-2008	20:00	Kanal D	Asi	10,1	12. bölüm
14-JAN-2008	20:04	ATV	Elveda Rumeli	10,5	10. bölüm
10-JAN-2008	20:22	Kanal D	Kavak Yelleri	10,6	31. bölüm
01-FEB-2008	20:19	Kanal D	Asi	11,5	14. bölüm
19-DEC-2007	20:04	Kanal D	Yaprak Dökümü	17,7	54. bölüm
03-OCT-2007	20:19	Kanal D	Yaprak Dökümü	18,4	43. bölüm
11.Mar.08	20:32	Kanal D	Binbir Gece	19,1	54. bölüm
05-FEB-2008	20:23	Kanal D	Binbir Gece	20,4	49. bölüm
06-FEB-2008	20:20	Kanal D	Yaprak Dökümü	20,4	60. bölüm
20-NOV-2007	20:27	Kanal D	Binbir Gece	22	39. bölüm
30-JAN-2008	20:31	Kanal D	Yaprak Dökümü	23,3	59. bölüm

1.4. Veri Toplama Süreci

İçerik analizi çalışmalarının en önemli noktası analiz birimini belirlemek ve diğer operasyonel tanımları yapmaktır. Bu çalışmada analiz birimi olarak ekranda gösterilen ve şiddetin uygulandığı her bir mekan seçilmiştir. Uygulamada mekanlar sahne olarak adlandırılmıştır.

Öncelikli olarak incelenen dizide kadına yönelik şiddet sahnelerinin olup olmadığı kodlanmıştır. Dizinin incelenen bölümünde kadına yönelik şiddet sahnesi tespit edildiğinde sahne derinlemesine incelenmiştir. Kadına yönelik şiddet sahnelerinin derinlemesine incelenmesi aşağıdaki başlıklar altında gerçekleştirilmiştir:

Kadına yönelik şiddetin yer aldığı mekanlar,

Şiddet uygulanan kadın sayısı,

Şiddet uygulanan yer,

Şiddetin türü (fiziksel, sözel, ekonomik, cinsel, psikolojik, sosyal),

Şiddet uygulayanın yakınlık derecesi,

Şiddetin gösterilme süresi,

Şiddetin nedeni,

Şiddet uygulanırken kullanılan alet,

Şiddet uygulanırken tarafların yalnız olup olmadığı,

Diğer karakterlerin şiddeti onaylaması,

Şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadına yakınlık derecesi,

Şiddete maruz kalan kadının tepkileri,

Şiddete maruz kalan kadına yapılan öneriler,

Şiddet uygulayanın cezalandırılması,

Kadına yönelik şiddet sahnelerini, tanımlanan kategorilerde sınıflandırmak için veri toplanırken beş kodlayıcı kullanılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki güvenilirliği arttırmak için kodlayıcılara kullanılan sınıflandırma kriterlerinin ve kategorilerinin içeriği ve anlamı açıklanmıştır ve bazı sahnelerin sınıflandırma işlemi test edilmiştir. Kodlayıcıların eğitiminden sonra kodlama formu ön teste tabi tutulmuştur. Pilot çalışmanın sonuçlarına göre gerekli görülen düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra kodlayıcılara örneklenen tüm sahneler için bir kodlama

formu verilmiş ve her bir kodlayıcı sahneleri tanımlanan kategorilere göre sınıflandırmıştır.

2. BULGULAR

Araştırmalar ve izleme ölçümleri göstermektedir ki diziler, en yaygın olarak tüketilen popüler kurmaca ürünlerdendir. Tekrarlanan tema, konu ve motiflerine karşın izleyicinin takip ettiği diziler televizyon kanallarının prime time planlamalarında ağırlıklı yerlerini korumaktadırlar.

Diziler üzerine pek çok araştırma yapılmakta anlatsal, ideolojik ya da görsel çözümlemelerle deşifre edilmeye çalışılmaktadır. Kurmaca olmaları, içeriklerini, o içerikler aracılığıyla ilettiklerini ve pekiştirdiklerini hafifletmez. Belki de tam tersine, izleyicinin karakterlerle özdeşleşmesi ve onlar arasından idoller, rol modeller bulması dizilerle izleyici arasındaki ilişkiyi daha önemli kılmaktadır. Bu araştırmada da bu ilişkiyi ortaya çıkarabilmek ve şiddetin dizilerde nasıl gündeme getirildiğini tartışabilmek için seçilen 13 dizide toplam 979 mekan (sahne) analiz edilmiştir.

Tablo 1. Kadına yönelik şiddet bulunan mekanlar (Sahneler)

Şiddet uygulanan mekanlar	Frekans	Yüzde (%)
Evet	57	5,8
Hayır	922	94,2
Toplam	979	100

İncelenen 979 sahnenin 57 sinde (% 5,8) kadına yönelik şiddet tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu da toplumda olduğu gibi dizilerde de kadına yönelik şiddetin yoğun olarak var olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla dizilerin toplumda varolan değer ve yargıları pekiştirdiğini söylemek olanaklıdır.

Tablo 2. Şiddet uygulanan kadın sayısı

Şiddet uygulanan kadın sayısı	Frekans	Yüzde (%)
1	54	94,7
2	3	5,3
Toplam	57	100

54 şiddet içeren sahnenin nerede ise tümünde bir kadına şiddet uygulanmıştır (Tablo 2). Tablo 1 ve Tablo 2'deki bulgular toplumda kadına

uygulanan şiddet ile örtüşmektedir. Çünkü yapılan araştırmalar kadınların erkekler tarafından şiddete uğradıklarını göstermektedir. Tahminlere göre ülkedeki kadınların en az üçte birinden yarısı kadarı aile içi fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Bu kadınlar dövülmekte, tecavüze uğramakta ve hatta bazı durumlarda öldürülmekte ya da intihara sürüklenmektedir. (Türkiye: Aile İçi Şiddetle Mücadelede Kadınlar 2.06.2004 Uluslar arası Af Örgütü Türkiye)

Tablo 3. Şiddet uygulanan yer

Şiddet uygulanan yer	Frekans	Yüzde (%)
Ev	35	61,4
Kafe /restoran	4	7,0
Eğlence mekanı	2	3,5
Cadde/sokak	6	10,5
Araba içi	1	1,8
Orman	2	3,5
İşyeri	2	3,5
Telefonda	2	3,5
Diğer	3	5,3
Toplam	57	100

Kadına yönelik şiddet çoğunlukla evde (% 61,4) uygulanmıştır (Tablo 3). Ev içi şiddetin sıklığı ile sokaktaki şiddetin sıklığı arasında bu kadar önemli bir fark olması elbette dizilerin konuları ve sahnelerin mekânları açısından da değerlendirilebilir. Ancak, kadına yönelik şiddet konusundaki tartışmalar ev içi şiddetin toplumsal yaygınlığına vurgu yapmaktadır (Mor Çatı 1996). Başka deyişle; kadına yönelik şiddetin her türü öncelikle sokakta değil evde, en yakınlar tarafından (koca, baba, erkek kardeş) üretilmektedir.

Tablo 4. Şiddet türü

Şiddet Türü	Frekans	Yüzde (%)
Sözel şiddet	39	40,6
Psikolojik şiddet	35	36,5
Sosyal şiddet	5	5,2
Cinsel şiddet	3	3,1
Fiziksel şiddet	12	12,5
Ekonomik şiddet	2	2,1
Toplam	96	100

İncelenen 57 sahnede 96 şiddet türü tespit edilmiştir (Tablo 4). En çok sözel ve psikolojik şiddet görülmektedir. Diziler, dramatik nedenlerle çatışmaları konu edinmektedir. Görüldüğü

gibi, bu çatışmalar içinde kadına yönelik şiddeti kullanan pek çok sahne vardır. Kadına yönelik şiddeti yalnızca fiziksel şiddet olarak algılamak gerektiğini doğrulayan tablolar aşağıda verilmiştir. Kurmaca karakterler üzerinden şiddeti gösterme sıklığının şiddeti doğallaştırma işlevi göreceği unutulmamalıdır.

Tablo 5. Fiziksel şiddet türleri

Fiziksel şiddet türleri	Frekans	Yüzde (%)
Dayak	3	25
İtme	2	16,7
Tokat atmak	3	25
Boğazını sıkamak	1	8,3
Kollarından tutup sarsmak	3	25
Toplam	12	100

Tablo 5 fiziksel şiddet türlerini göstermektedir. Buna göre kadınların en çok dayak ve tokat gibi fiziksel şiddet türüne maruz kaldıkları görülmektedir.

Tablo 6. Sözel şiddet türleri

Sözel şiddet türleri	Frekans	Yüzde (%)
Hakaret ermek	12	30,8
Tehdit etmek	9	23,1
Aşağılayıcı sözler söylemek	3	7,7
Suçlamak	5	12,8
Aşırı genellemeler yapmak	1	2,6
Yüksek sesle bağırarak	8	20,5
Laf atmak	1	2,6
Toplam	39	100

Tablo 6'da da görüldüğü gibi fiziksel şiddetin yanısıra en çok rastlanan şiddet türlerinden biri de sözel olarak adlandırılan şiddet türüdür. Sözel şiddet türleri içerisinde en çok % 30.8 ile hakaret etmek yer almaktadır.

Tablo 7. Ekonomik şiddet türleri

Ekonomik şiddet türleri	Frekans	Yüzde (%)
Lüzumsuz para harcama	1	50
Kadının çalışmasına izin vermemek	1	50
Toplam	2	100

Dizilerde kadına yönelik şiddetin türlerine bakıldığında, ekonomik şiddet olarak kadının lüzumsuz para harcaması %50 ve kadının çalışmasına izin vermemek %50 olarak eşit oranda görülmüştür. Türk toplumunda da hala daha pek çok ailede kadının çalışıp ev ekonomisine katkıda bulunması normal karşılanmamakta, "kadının yeri evidir" anlayışı devam etmektedir. Çalışmak isteyen kadının çoğu kez şiddete maruz kaldığı da bilinen bir gerçektir.

Tablo 8. Cinsel şiddet türleri

Cinsel şiddet türleri	Frekans	Yüzde (%)
Cinsel içerikli imalar yapmak	2	66,7
İstemediği halde ilişkiye zorlamak	1	33,3
Toplam	3	100

Şiddetin bir diğer türü de cinsel olarak adlandırılan ve kadına laf atmaktan tecavüz etmeye dek uzanan, kadın bedeninin istismar edilmesini de içine alan şiddet türüdür. Tablo 8'de de görüldüğü gibi, televizyon dizilerinde cinsel şiddet türü içinde ağırlıklı olarak cinsel içerikli imalar yapmak % 66.7 oranı ile ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 9. Psikolojik şiddet türleri

Psikolojik şiddet türleri	Frekans	Yüzde(%)
Küçümseyici sözler	7	20
Korkutma	7	20
Kadına sert cevaplar verme	7	20
Duygu sömürüsü yapma	2	5,7
Katı kurallar koyarak baskı yapma	5	14,3
Konuşmamak	3	8,6
Surat asmak	1	2,9
Kendisini ifade etmesini engellemek	2	5,7
Telefonla sürekli rahatsız etmek	1	2,9
Toplam	35	100

Fiziksel şiddete maruz kalmamış kadınların da yaşamın her anında psikolojik şiddete maruz kalmaları çok yoğun. Özellikle erkekler tarafından sokakta, iş yerinde, otobüste, evde bu tür şiddet sıklıkla kadınlara uygulanıyor. Tablo 9'da da görüldüğü gibi küçümseyici sözler

söyleme ve korkutma en çok rastlanan psikolojik şiddet türüdür.

Tablo 10. Sosyal şiddet türleri

Sosyal şiddet türleri	Frekans	Yüzde (%)
Kadının evden Çıkmasına izin vermemek	1	20
Sosyal ilişkilerini kısıtlamak	1	20
Başkaları önünde sürekli küçük düşürmek	2	40
Kıskançlık bahanesi ile sürekli kontrol altında tutmak	1	20
Toplam	5	100

Tablo 4’den Tablo 10’a kadar sıralanan veriler dizilerin kadın karakterlerinin nasıl bir şiddetle kuşatıldıklarını, kurmaca dünya içinde hızla akan görüntü ve sözlerin aslında kadına yönelik şiddeti tekrar tekrar izleyiciye sunduklarını açıkça göstermektedir. Toplumda şiddetin yaygınlığıyla erkeklerin “erkekliklerini” kanıtlama çabaları arasında bağlar vardır. Ve erkeklerin kadınlar üzerinde egemenliği olduğu varsayımı, geleneksel “erkeklik” tanımının bir bölümü çökmeye devam ederken bu bağlar daha da güçlenebilir. Böylesi bir egemenliğe sahip olduklarından gitgide daha az emin olan bazı erkekler, bir eril kimlik duygusu kazanmaya çabalarırken şiddete daha çok başvurabilirler (Segal 1992: 326). Tablo 10’da da görüldüğü gibi sosyal şiddet türleri içerisinde % 40 oranı ile kadını başkaları önünde sürekli olarak küçük düşürerek erkekliklerini kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Şiddet uygulayanın şiddet uygulanana yakınlık derecesi incelendiğinde (Tablo 11) en çok koca, kardeş ve kayınvalide şiddet uygulamıştır. Erkekliği başkaları üzerinde egemenlik, toplumsal iktidar ve kontrol kurmaya ilişkin düşünceler çerçevesinde inşa eden, ancak bazı erkeklerin bu gibi ayrıcalıkları kazanmasına olanak tanımayan bir kültürde ikinci konuma düşürülmüş erkeklerin başkaları üzerinde kurabilecekleri tek iktidar biçimi olarak şiddete başvurmaları şaşırtıcı değildir. Hem çağdaş hem tarihsel incelemeler ailedeki şiddetin maddi olanaksızlıklardan etkilendiğini, kadınların bağımlılıkları ve güçsüzlükleriyle, erkeklerin kadınlar üzerinde kontrol kurma hakları

olduğu yolundaki varsayımlarıyla etkileşim içinde olduğunu göstermektedir (Segal 1992: 311). Araştırmanın en dikkate değer sonuçlarından biri de yine bu tabloda (Tablo 11) görülmektedir: Şiddet uygulama sıklığı açısından ikinci sırada kadın karakterin olması erkek egemen toplumda sosyalleşen kadınların ataerkil bakış açıları ve değerleriyle birlikte rolleri de devraldıklarını göstermektedir.

Tablo 11. Şiddet uygulayanın yakınlık derecesi

Şiddet uygulayanın yakınlık derecesi	Frekans	Yüzde (%)
Koca	8	14,0
Baba	2	3,5
Kayınvalide	9	15,8
Eski sevgili	1	1,8
Komşu	2	3,5
Sevgili	5	8,8
Nişanlı	1	1,8
Kardeş	10	17,5
Oğul	6	10,5
Diğer	6	10,5
Anne	3	5,3
Anneanne / dede	2	3,5
Arkadaş	1	1,8
Teyze	1	1,8
Toplam	57	100

Tablo 12. Şiddetin nedeni

Şiddetin nedeni	Frekans	Yüzde (%)
Parasızlık	1	1,8
Aldatma	1	1,8
Kıskançlık	9	15,8
Namus	10	17,5
Töre	1	1,8
Ruhsal bozukluk	1	1,8
Keyfi	7	12,3
Cinsel ihtiyaçlara cevap vermemesi	1	1,8
Boşanmak istemesi	1	1,8
Diğer	22	38,6
Kadının gizli işler yapması	1	1,8
Ödeşmek	1	1,8
Kadının sorumsuz davranması	1	1,8
Toplam	57	100,0

Şiddetin nedeni olarak en çok namus (% 17.5) ve kıskançlık (% 15.8) gösterilmiştir (Tab-

lo12). Namus kavramı şiddetin bahanesi olarak hem gerçek hayatta hem de dizilerdeki şiddet eylemlerinde karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel toplumlar, evrensel insani değerlerden önce cemaat kaynaklı töre ve hiyerarşinin belirlediği kavramlara dayanırlar. Böyle toplumlar, topluluklar içinde yaşayan kadın ve erkekler kendi varoluşlarını ifade ederken yüzyıllar boyu oluşmuş modellere başvurlar. Bu nedenle namus, bu tür toplumlarda kadının bedeni ve rolleri üzerinden işler. Dizilerin bu kavramı üreten ilişkileri sorgulamak yerine kurmaca dünyanın içine taşıyarak izleyicinin duygularını harekete geçiren bir motif olarak kullanması kadına yönelik şiddetin önlenmesi açısından doğru sonuçlar yaratamaz.

Tablo 13. Şiddet uygulanırken kullanılan araç

Şiddet uygulanırken kullanılan araç	Frekans	Yüzde (%)
Fiziksel güç	10	17,5
Sözlü saldırı / taciz	42	73,7
Elle sarkıntılık	5	8,8
Toplam	57	100

Şiddet uygulanırken, şiddetin aracı olarak en çok sözlü saldırı ve tacizin % 73.7 oranında kullanıldığı görülmüştür (Tablo 13).

Tablo 14. Şiddet uygulanırken şiddete tanık olanlar

Şiddet uygulanırken şiddete tanık olanlar	Frekans	Yüzde (%)
Yalnız	19	33,3
Yalnız değil	38	66,7
Toplam	57	100

Şiddet uygulama sırasında tarafların genelde yalnız olmadıkları mekanda başkalarının da olduğu tespit edilmiştir (Tablo 14). Böylece şiddet toplumun diğer üyeleri tarafından da onaylanabilir bir şeymiş gibi gösterilmiştir. Üstelik bu kurmaca öykülerde kadın şiddete maruz kalırken yanındaki diğer kişiler müdahale bile etmemektedirler. Özellikle kadına yönelik şiddet aile bireylerinden biri tarafından uygulanıyorsa (koca, baba, erkek kardeş gibi) diğer karakterler şiddeti önlemeye çalışmamaktadırlar. Toplum içinde de “kol kırılır yen içinde kalır” “karı koca arasına girilmez” gibi söylemlerle şiddete uğrayan kadının yalnız kaldığı bilinmektedir. Bu durum dizilerde de

aynen gerçek yaşamda olduğu gibi vurgulanmaktadır.

Tablo 15. Dizilerdeki diğer karakterlerin şiddeti onaylaması

Diğer karakterin şiddeti onaylaması	Frekans	Yüzde (%)
Evet	20	52,6
Hayır	18	47,4
Toplam	38	100

Şiddet esnasında tarafların yanında bulunan 38 kişinin % 52.6’sı şiddeti onaylamış % 47.4’ü onaylamamıştır (Tablo 15). Bu tablo da, Tablo 14’de ki verileri ve saptamaları doğrulamaktadır.

Tablo 16. Şiddeti onaylayan karakterin cinsiyeti

Şiddeti onaylayan karakterin cinsiyeti	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	13	65
Kadın	7	35
Toplam	20	100

Şiddeti onaylayan 20 kişinin cinsiyetleri incelendiğinde (Tablo 16) genellikle erkeklerin şiddeti onayladığı görülmektedir. Erkekler şiddeti onayladıkları için uygulamaktan da kaçınmamaktadırlar. Bu dizilerde olduğu gibi toplumda da varolan bir gerçektir.

Tablo 17. Şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadınla yakınlık derecesi

Şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadınla yakınlık derecesi	Frekans	Yüzde (%)
Anne	3	15
Baba	1	5
Koca	5	25
Çocuk	1	5
Abla/kardeş	2	10
Komşu / erkek	3	15
Komşu / kadın	1	5
Arkadaş	2	10
Diğer	2	10
Toplam	20	100

Şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadınla yakınlık derecesi (Tablo 17) incelendiğinde, onaylayanların çoğununu birinci derece-

de yakın oldukları söylenebilir. % 25 oranla kocanın ilk sırada yer alması yukarıdaki tüm verileri doğrulamaktadır. Şiddeti uygulayan, onaylayan kişinin şiddete uğrayan kadının kocası olması toplumsal araştırmalarla da paralellik göstermektedir.

Tablo 18. Şiddete maruz kalan kadının tepkileri

Şiddete maruz kalan kadının tepkileri	Frekans	Yüzde (%)
Ağlamak	13	22,8
Kaçmak	5	8,8
Kendi ailesine sığınmak	2	3,5
Şiddete karşılık vermek	8	14,0
Susmak	20	35,1
Diğer	5	8,8
Sözlü savunma	4	7,0
Toplam	57	100

Tablo 18’de de görüleceği gibi şiddete maruz kalan kadın % 35.1 oranında susmuştur. Davranışsal boyuttaki tepkilerinde ise ağlama ile % 22.8 ile sınırlı kalmıştır. Çünkü kadına şiddete maruz kaldığında tepki göstermemesi toplumsal değerler çerçevesinde öğretilmiştir.

Tablo 19. Şiddete maruz kalan kadına yapılan öneriler

Şiddete maruz kalan Kadına yapılan öneriler	Frekans	Yüzde (%)
Susması kabullenmesi	4	9,3
Evine dönmesi	1	2,3
Hiçbirşey	38	88,4
Toplam	43	100

Şiddete maruz kalan kadına % 88.4 oranı ile hiçbir öneri yapılmamıştır (Tablo 19). Böylece şiddet yine aile içinde kalmış, kadın bu şiddeti kabullenmiştir.

Tablo 20. Şiddet uygulayanın cezalandırılması

Şiddet uygulayanın cezalandırılması	Frekans	Yüzde (%)
Evet	2	3,5
Hayır	55	96,5
Toplam	57	100

Şiddet uygulayanların cezalandırılmasına bakıldığında ise (Tablo 20) şiddet uygulayanın sadece 2 sahnede cezalandırıldığı görülmüş ve bu cezada sözlü uyarı şeklinde olmuştur.

SONUÇ

Toplumsal Çalışmalarla Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Projesi kapsamında, ulusal televizyon kanallarında yayınlanan dizilerde kadına yönelik şiddetin nasıl gündeme geldiğini saptamak amacıyla yapılan araştırma sonucunda aşağıdaki bulgular yer almaktadır.

- İncelenen dizilerin hemen hemen tümünde (%97) ağırlıklı olarak şiddet tespit edilmiştir.
- Kadına yönelik şiddet çoğunlukla evde (% 61,4) uygulanmıştır.
- Kadınların en çok dayak ve tokat gibi fiziksel şiddet türüne maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra sözel ve psikolojik şiddetin ağırlıklı olarak yer aldığı saptanmıştır.
- Dizilerde kadına yönelik şiddetin türlerine bakıldığında, ekonomik şiddet olarak kadının lüzumsuz para harcaması % 50 ve kadının çalışmasına izin vermemek % 50 olarak eşit oranda görülmüştür
- Televizyon dizilerinde cinsel şiddet türü içinde ağırlıklı olarak cinsel içerikli imalar yapmak % 66.7 oranı ile ilk sırada yer almaktadır. Öte yandan küçümseyici sözler söyleme ve korkutma en çok rastlanan psikolojik şiddet türüdür. Bununla birlikte sosyal şiddet türleri içerisinde % 40 oranı ile kadını başkaları önünde sürekli olarak küçük düşürerek erkekliklerini kanıtlamaya çalışmaktadırlar.
- Şiddet uygulayanın şiddet uygulanana yakınlık derecesinin koca, kardeş ve kayınvalide olduğu görülmektedir.
- Şiddetin nedeni olarak en çok namus % 17.5 ve kıskançlık % 15.8 gösterilmiştir. Aynı zamanda da şiddet uygulanırken, şiddetin aracı olarak en çok sözlü saldırı ve tacizin % 73.7 oranında kullanıldığı görülmüştür
- Şiddet uygulama sırasında tarafların genelde yalnız olmadıkları, mekanda başkalarının da olduğu ve şiddet esnasında tarafların yanında bulunan 38 kişinin % 52.6’sının şiddeti onayladığı tespit edilmiştir. Şiddeti onaylayan 20 kişinin cinsiyetleri incelendiğinde ise erkeklerin şiddeti onayladığı görülmektedir.
- Şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadınlara yakınlık derecesi incelendiğinde de

onaylayanların çoğunun birinci derecede yakın oldukları söylenebilir. % 25 oranla kocanın ilk sırada yer alması da araştırmanın ilgi çekici sonuçlarından birisidir.

- Şiddete maruz kalan kadının % 35.1 oranında sustuğu ve davranışsal boyuttaki tepkilerinde ise ağlama ile % 22.8 ile sınırlı kaldığı saptanmıştır.
- Şiddete maruz kalan kadına % 88.4 oranı ile hiçbir öneri yapılmadığı ve şiddet uygulayanların cezalandırılmasında ise şiddet uygulayanın sadece 2 sahnede cezalandırıldığı görülmüş ve bu ceza da sözlü uyarı şeklinde olmuştur.

Dizilerde yer alan kadın karakterlerin güzel olmaları, modayı yakından takip etmeleri, evlerini dekore etmeye çalışmaları, mutfak içinde bolca gösterilmeleri toplumda varolan kadın imgesini desteklemektedir. Böylece kadın ev içinde gösterilerek bir kez daha “kadının yeri evidir, yuvayı dışı kuş yapar” söylemini yinelemektedir. Dolayısıyla TV dizilerinde incelediğimiz kadına yönelik şiddet toplumsal görünüme de uygun olarak genellikle ev içinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü kadın genellikle kamusal alanda zaten görünür değildir.

Kadına en yakınları tarafından uygulanan şiddet daha çok sözel ve psikolojik türdedir. Araştırma sonuçları, kadın akrabaların da şiddet uygulayanlar arasında bulunduğunu, kayınvalidenin oğlundan aldığı güçle bir şiddet üreticisi haline geldiğini göstermektedir. Yani bu dizilerde de gerçek hayattaki gibi kadının kadına destek olduğunu söylemek olası değildir. Şiddetin nedenlerine bakıldığında ise, erkek egemen ideolojinin kendisini pekiştirmesini sağlayan ve şiddet nedeni olarak en sık karşımıza çıkan namus ve kıskançlık kavramlarına dayandırılmıştır. Kuşkusuz Türk toplumunda en önemli kavramlardan biri namus kavramıdır. Bu kavram kadının cinselliği ile eş görülmektedir. Yapılan pek çok araştırma sonucu da namus kavramının kadın ile eş tutulduğunu göstermektedir. Türkiye’nin pek çok bölgesinde kadından erkeklerin “namusum” diye söz etmeleri bunun göstergelerinden biridir.

İncelenen dizilerde kadına yönelik şiddetin daha çok erkekler tarafından onaylandığı, şiddet uygulayanın sosyal ya da yasal ceza gör-

mediği, şiddete maruz kalanların suskun kaldıkları ortaya çıkmıştır. Bu da toplumdaki kadına yönelik şiddetle ilgili algılayma ve eğilimlerin dizilerde gösterilerek şiddetin doğalmış gibi algılanmasına neden olmaktadır.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın araştırma bölümündeki katkılarından dolayı Dr. N. Bilge İspir’e teşekkür ederiz

KAYNAKLAR

Arın C (1998) Kadına Yönelik Şiddet, 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Batı U (2007) Kelebek Etkisi: Televizyonun Aile İçi Şiddet Oluşumundaki Etkisini Sorgulamak, Kadın Çalışmaları Derg., 2 (4), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.

Büker S ve Kıran A (1999) Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Dökmen Z Y (2004) Toplumsal Cinsiyet, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Gökçe B (1992) Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yayınları, Ankara.

Gökçe O (2006) İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Köknel Ö (1996) Bireysel ve Toplumsal Şiddet, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Mor Çatı Kollektifi (1996) Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet, Mor Çatı Yayınları, İstanbul.

Özgüven İ E (2001) Ailede İletişim ve Yaşam, PDREM Yayınları, Ankara.

Segal L (1992) Ağır Çekim, V. Ersoy (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Uluslararası Af Örgütü Türkiye (2004) Türkiye: Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Kadınlar Raporu, 2 Haziran 2004. http://www.amnesty.org.tr/yeni/index.php?view=article&catid=70&id=305&option=com_content